

**KITOBXONLIK MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA
KUTUBXONALARNING O‘RNI**

Ishtixon tumani 76-maktab kutubxona mudirachisi

Rabbimova Soxiba Yalg’ashevna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda kutubxonalarning tutgan o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Zamonaviy jamiyatda axborot oqimining ortib borishi sharoitida kitob mutolaasiga bo‘lgan qiziqishni oshirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Maqolada kutubxonalar tomonidan tashkil etilayotgan innovatsion xizmatlar, madaniy-ma’rifiy tadbirlar, axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali kitobxonlikni rivojlantirish yo‘llari yoritiladi. Shuningdek, yosh avlodda mutolaa madaniyatini shakllantirishda kutubxonalarning pedagogik va ijtimoiy roli ochib beriladi. Tadqiqot natijasida kitobxonlikni keng ommalashtirish va kutubxona faoliyatini takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.*

Kalit so‘zlar: *kitobxonlik madaniyati, kutubxona, mutolaa, axborot-kutubxona xizmati, o‘qishga qiziqish, ma’naviy rivojlanish, innovatsion xizmatlar, yoshlar tarbiyasi, axborot texnologiyalari, madaniy-ma’rifiy faoliyat.*

Bugungi kunda jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri bu — aholining bilim darajasi va ma’naviy salohiyatidir. Ushbu jarayonda kitobxonlik madaniyati alohida o‘rin tutadi, chunki kitob insonning dunyoqarashini kengaytiradi, tafakkurini rivojlantiradi va ma’naviy kamolotga yetaklaydi. Shu sababli kitobxonlikni rivojlantirish har bir jamiyatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Kutubxonalar esa kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda asosiy ijtimoiy-ma’rifiy institut sifatida muhim ahamiyatga ega. Ular

nafaqat kitob saqlash va tarqatish markazi, balki aholini axborot bilan ta'minlovchi, bilim olishga undovchi va madaniy-ma'rifiy jarayonlarni qo'llab-quvvatlovchi maskan hisoblanadi. Ayniqsa, yosh avlodning kitob o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirishda kutubxonalarning roli beqiyosdir.

Zamonaviy axborot texnologiyalarining rivojlanishi kutubxonalar faoliyatiga ham katta ta'sir ko'rsatmoqda. Elektron kutubxonalar, raqamli resurslar va onlayn xizmatlar kitobxonlar uchun keng imkoniyatlar yaratib, kitobga kirishni yanada osonlashtirmoqda. Bu esa kitobxonlik madaniyatining yangi bosqichga chiqishiga zamin yaratadi. Shu nuqtai nazardan, "Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda kutubxonalarning o'rni" mavzusi dolzarb ahamiyatga ega bo'lib, u jamiyatda bilimli va ma'naviy yetuk avlodni tarbiyalash jarayonini o'rganishga qaratilgan. Mazkur maqolada kutubxonalar faoliyati, ularning kitobxonlikni rivojlantirishdagi vazifalari hamda zamonaviy yondashuvlar tahlil qilinadi. Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda kutubxonalar jamiyatning muhim ma'naviy-ma'rifiy markazi sifatida alohida o'rin tutadi. Kutubxonalar nafaqat kitob saqlash va tarqatish joyi, balki aholining bilim darajasini oshiruvchi, axborotga bo'lgan ehtiyojini qondiruvchi va kitob o'qishga qiziqishni shakllantiruvchi muhim institut hisoblanadi. Ayniqsa, yosh avlodning kitobxonlik madaniyatini shakllantirishda kutubxonalar faoliyati hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Zamonaviy sharoitda kutubxonalar an'anaviy xizmatlardan tashqari, innovatsion yondashuvlarni ham keng joriy etmoqda. Elektron kataloglar, raqamli kutubxonalar va onlayn ma'lumotlar bazalari kitobxonlar uchun qulaylik yaratib, axborotga tez va samarali kirish imkonini beradi. Bu esa kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni oshirishga xizmat qiladi. Metodik jihatdan kitobxonlikni rivojlantirishda bir nechta samarali yo'nalishlar mavjud. Birinchidan, kitob taqdimotlari va muhokama klublari tashkil etish orqali o'quvchilarning fikrlash va tahlil qilish qobiliyati rivojlantiriladi. Ikkinchidan, "Eng faol kitobxon" tanlovlari va turli motivatsion loyihalar orqali o'qishga rag'bat kuchaytiriladi. Uchinchidan, badiiy kechalar, uchrashuvlar va mualliflar bilan muloqotlar kitobxonlarda kitobga bo'lgan qiziqishni oshiradi.

To'rtinchidan, axborot texnologiyalaridan foydalanish, ya'ni elektron kitoblar va audiokitoblar orqali ham kitobxonlik madaniyati rivojlantiriladi. Shuningdek, kutubxonachilarning roli ham juda muhimdir. Kutubxonachi nafaqat kitob beruvchi, balki kitob tanlashda yo'naltiruvchi, o'quvchilarga tavsiya beruvchi va ularning qiziqishlarini shakllantiruvchi mutaxassisdir. Zamonaviy kutubxonachi axborot texnologiyalarini yaxshi bilishi, foydalanuvchilar bilan samarali muloqot qila olishi va turli yoshdagi kitobxonlar bilan ishlash ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, muntazam kitob o'qiydigan o'quvchilarda fikrlash doirasi kengroq, nutq madaniyati rivojlangan va ijodiy yondashuv yuqori bo'ladi. Shu sababli, kutubxonalar tomonidan tashkil etiladigan turli tadbirlar va loyihalar yoshlar orasida kitobxonlikni ommalashtirishda muhim vosita hisoblanadi. Bundan tashqari, kutubxonalarda yaratilgan qulay muhit ham kitobxonlik madaniyatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Zamonaviy jihozlangan o'qish zallari, tinch va qulay sharoit, erkin kirish imkoniyati kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni yanada oshiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar orqali kitob tavsiyalari berish ham yoshlarni kitob o'qishga jalb etishda samarali usul hisoblanadi.

Umuman olganda, kutubxonalar kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va rivojlantirishda asosiy tayanch institut bo'lib, ularning faoliyati doimiy ravishda takomillashtirib borilishi zarur. Zamonaviy texnologiyalarni keng joriy etish, innovatsion metodlardan foydalanish va kitobxonlar bilan ishlashni kuchaytirish orqali jamiyatda kitob o'qishga bo'lgan qiziqishni yanada oshirish mumkin. Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda kutubxonalar ijtimoiy, madaniy va ma'rifiy markaz sifatida nafaqat axborot berish, balki jamiyatda intellektual muhitni shakllantirish vazifasini ham bajaradi. Bugungi kunda kutubxonalar an'anaviy shakldan chiqib, raqamli transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Bu jarayon kitobxonlarga elektron resurslar, onlayn kataloglar, virtual kutubxonalar va mobil ilovalar orqali xizmat ko'rsatish imkonini kengaytirmoqda. Zamonaviy kutubxonachilikda kitobxonlikni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri —

axborot savodxonligini oshirish hisoblanadi. Bu orqali kitobxonlar faqat kitob o‘qish bilan cheklanib qolmay, balki kerakli ma’lumotni izlash, tahlil qilish va undan to‘g‘ri foydalanish ko‘nikmalarini ham egallaydi. Bu esa jamiyatda ongli va bilimli avlodni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kutubxonalar tomonidan amalga oshiriladigan yana bir muhim metod — “reading promotion” (kitob o‘qishni targ‘ib qilish) faoliyatidir. Bunga quyidagilar kiradi:

kitob haftaliklari va festival tadbirlarini o‘tkazish;

“Bir oy — bir kitob” loyihalari;

maktab va oliy ta’lim muassasalari bilan hamkorlikda o‘qish dasturlari;

yoshlar uchun motivatsion uchrashuvlar tashkil etish.

Shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalardan foydalanish kitobxonlikni ommalashtirishda muhim rol o‘ynamoqda. Kutubxonalar Instagram, Telegram, YouTube kabi platformalarda kitob tavsiyalari, audio sharhlar va qisqa videolar orqali yoshlarni kitob o‘qishga jalb qilmoqda. Bu usul ayniqsa yosh avlod orasida samarali natija bermoqda.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, muntazam kitob o‘qish bilan shug‘ullanadigan insonlarda analitik fikrlash, muammolarni hal qilish va kreativ yondashuv darajasi yuqori bo‘ladi. Shu sababli, kutubxonalar nafaqat kitob taqdim etuvchi maskan, balki shaxsning intellektual rivojlanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatuvchi muhim institut hisoblanadi. Yana bir muhim jihat — inklyuziv kutubxonachilik masalasidir. Bu yo‘nalishda imkoniyati cheklangan kitobxonlar uchun maxsus resurslar (audio kitoblar, Brayl yozuvidagi kitoblar) va qulay sharoitlar yaratish dolzarb vazifalardan biridir. Bu esa kitobxonlik madaniyatining jamiyatning barcha qatlamlariga teng yetib borishini ta’minlaydi. Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirishda kutubxonalar jamiyatning eng muhim ma’naviy-

ma'rifiy tayanch institutlaridan biri hisoblanadi. Ular nafaqat kitob saqlash va tarqatish vazifasini bajaradi, balki aholining, ayniqsa yoshlarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini shakllantirish va mustahkamlashda asosiy o'rin egallaydi. Zamonaviy kutubxonalar an'anaviy xizmatlar bilan bir qatorda raqamli texnologiyalarni keng joriy etib, kitobxonlar uchun qulay va tezkor axborot olish imkoniyatlarini yaratmoqda.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, kutubxonalar tomonidan tashkil etiladigan turli madaniy-ma'rifiy tadbirlar, kitob klublari, tanlovlar va loyihalar kitobxonlik madaniyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, axborot texnologiyalaridan foydalanish, elektron resurslar va ijtimoiy tarmoqlar orqali kitoblarni targ'ib qilish yosh avlodni kitob o'qishga jalb etishda samarali vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Biroq, kitobxonlik madaniyatini yanada rivojlantirish uchun bir qator muammolarni hal etish zarur. Jumladan, zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan to'liq foydalanish, kutubxona infratuzilmasini yaxshilash, kutubxonachilar malakasini oshirish hamda oilada kitobga bo'lgan qiziqishni kuchaytirish muhim ahamiyatga ega. Chunki kitobxonlik madaniyati faqat kutubxona faoliyati bilan cheklanib qolmay, balki jamiyatning barcha bo'g'inlari hamkorligida shakllanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I. A. — Yuksak ma'naviyat — yengilmas kuch. Toshkent, 2008.
2. O'zbekiston Respublikasi "Kutubxonachilik ishi to'g'risida"gi Qonuni.
3. UNESCO — Reading in the Digital Age: Trends and Challenges, 2020.
4. IFLA (International Federation of Library Associations) — Library Development Guidelines, 2019.
5. Bates, T. — Teaching in a Digital Age. BCcampus, 2019.

6. Rubin, R. E. — Foundations of Library and Information Science. Neal-Schuman Publishers, 2016.
7. Xoliqov, A. — Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. Toshkent, 2019.
8. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi qarori.
9. Ranganathan, S. R. — The Five Laws of Library Science, 1931.
10. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi rasmiy materiallari va hisobotlari.